

DE LA FILOSOFIE LA IDEOLOGIE ȘI REGIM POLITIC

Florian OLTEANU¹

Abstract: *Like any regime, totalitarianism, known under the notions of tyranny and dictatorship, originates from classical European Antiquity, that is, from the period in which the European political system was forged.*

Tyranny and dictatorship, as forms of totalitarianism, have not remained frozen in history, but have evolved, completing the political model of totalitarianism while preserving almost all the ancient characteristics: the desire to identify with the past, arrogance, fear of conspiracies, terror, ambition for domination, sporting victories, cooperation, copying the model, monumental constructions, populism and symbolism and public discourse, political discourse.

Keywords: *philosophy, ideology, political regime, dictators, extreme thinking, way of action.*

Ca orice regim, totalitarismul, cunoscut sub noțiunile de tiranie și dictatură izvorăște din Antichitatea clasică, europeană, adică din perioada în care s-a făurit sistemul politic european.

Tirania și dictatura, ca forme ale totalitarismului nu au rămas încremenite în istorie, ci, au evoluat, completând modelul politic al totalitarismului păstrând aproape toate caracteristicile antice: dorința de identificare cu trecutul, semeția, teama de conspirații, teroarea, ambiția de dominare, victoriile sportive, cooperarea, copierea modelului, construcțiile monumentale, populismul și simbolistica și discursul public, discursul politic.

Liderii extremelor și natura puterii lor

Liderii de extrema dreaptă și de extrema stângă au găsit în discurs și în tehnica discursului, modul de a atrage masele, de a găsi sprijin, îmbrăcând propriile aspirații în haina binelui colectiv, a binelui public, fapt care a făcut ca ei să fie adulați la propriu.

S-a spus că unele discursuri aveau o aură mesianică, s-a afirmat că unii lideri aveau o charismă profundă. Ideologiile extremiste, fie ele de dreapta

¹ University of Craiova, Romania.

sau de stânga au găsit în dictatură un regim menit să asigure dominația și existența sistemului.

Ca și în Antichitate, influența externă, degradarea economică, dorința de ridicare prin orice mijloace făceau ca regimurile autoritare să atragă poporul. Cum venirea dictatorului sau a tiranului era învăluită în legendă și înlăturarea lui avea aceeași conotație. O caracteristică a regimului totalitar este puterea discreționară a șefului regimului.

Bazele filosofice ale ideologiilor extremist-totalitare

Ascensiunea lui Mussolini și a lui Hitler par să aibă un numitor comun: nemulțumirea față de situația politico-economică de după Pacea de la Versailles.

Hitler pornește în ideologia sa, evident, de la germanism. Hitler a ales ca mod de aplicare a doctrinei sale antisemitismul tradițional german, dar și pe cel austriac. Ideologia lui Hitler se fondează pe următoarele elemente filosofice: darwinismul social alături de concepțiile filosofice emise de către filosofi foarte cunoscuți în epocă. Vorbim aici de filosofi de limbă și cultură germană ca Friedrich Nietzsche, Arthur Schopenhauer, Richard Wagner, Alfred Ploetz, Alfred Rosenberg. Alături de ei, sunt filosofi din spectrul culturii anglo-franceze ca Houston Stewart Chamberlain, Arthur de Gobineau, Paul de Lagarde, Georges Sorel².

Regimurile dictatoriale din Africa, Asia, America Latină au în comun uzurparea puterii de către militari aflați în posturi cheie. Este cazul lui Mobutu Sese Seko, Muammar el Geddafi.

Nucleul Partidului bolșevic era dominat de Lenin, Lev Troțki (stângist, exponent al ideii exportului de revoluție), părintele Armatei Roșii, Felix Dzerzhinsky, șeful CEKA, noua poliție secretă, înaintașa NKVD (Comisariatul Poporului pentru Afaceri Interne), Buharin, (exponent al liniei drepte, naționale).

Dar oare ce doctrină aveau aceștia? Ei și-au întemeiat doctrina pe conceptele filosofice ale lui Karl Marx și Friedrich Engels, dar influențate de latura socialist anarhistă a lui Serghei Neceav (autor al Catehismului Revoluționarului), a lui Mihail Bakunin, prieten apoi adversar de idei al lui Marx. Un filosof care l-a influențat decisiv pe Lenin a fost Nikolai Cernîșevski. El a filtrat practic ideile marxiste pe care le-a combinat cu idei

² David Nicholls, *Adolf Hitler: A Biographical Companion*. Santa Barbara, 2000, pp. 153-154.

preluate de la Neceaev și Bakunin. Fratele mai mare al lui Lenin, Aleksandr Ilici Ulianov a fost ucis pentru că era, ca student, un promotor al ideilor lui Cernîșevski.

Dar oare de unde se născuse utopia comunistă dusă mai departe de Lenin, Troțki, Zinoviev, Kamnev, Buharin și ceilalți?

Socialismul a început ca o noțiune utopică în Renaștere, a continuat în secolele XVIII-XIX când a apărut marxismul, alături de idealul acestuia comunismul. Dar din socialism s-au desprins mai multe elemente.

Thomas Moore (Morus) cu Utopia și Thomasso Campanella „La civita del Sole” sunt primii teoreticieni ai utopiei egalitariste. Revoluția franceză are anumite elemente de luptă anti-aristocrație cu radicalismele de mai târziu. Când scria Manifestul Comunist, la 1848, Marx, alături de prietenul-sponsor Engels, ei visau la o teorie ca și Platon. Termenul de socialism provine din socius, tovarăș, având originea în Roma antică. Un patronus avea mai mulți clientes, iar aliații fie cetății fie clientes erau numiți „socii”. De aici provine și termenul de societate.

Karl Marx a fost un ideolog care a fost frământat de problematica dialecticii, materialismului. Ideile sale erau construite în ideea perpetuei lupte de clasă, în ideea utopică a unirii mondiale a proletariatului. Șansa lui în viață s-a numit Friedrich Engels. Fiu al unui bogat patron de manufacturi de postav cu afaceri inclusiv la Londra, Engels l-a susținut pe Marx. Amândoi au peregrinat în Prusia, Belgia, Franța, ajungând în Anglia.

Marx a trăit efectiv din resursele puse la dispoziție de Engels, care i-a supraviețuit și a contribuit la răspândirea învățăturilor lui Marx. Marx critica societatea germană puternic industrializată, ideile sale nu se potriveau societăților preponderent agrare cum era cea românească sau cum era cea rusă.

Lenin în operele sale, critica utopia lui Marx, susținând că revoluția rusă fusese aplicarea marxismului. Lenin spusese că dacă a fost Comuna din Paris, cu idei marxiste 70 de zile, el Lenin, va crea comunismul care va dura 70 de ani cel puțin. Evident, URSS a durat 69 de ani.

Practic, ceea ce s-a răspândit în regimurile comuniste pro-sovietice a fost un marxism-leninism. O anecdotă celebră spunea că Marx ar fi zis, referitor la ceea ce a reușit Lenin: „dacă ăsta e marxism, eu Marx nu sunt marxist”. Până la urmă, apariția Școlii de la Frankfurt, regrupată din cauza ascensiunii nazismului în Germania tocmai în SUA a creat „marxianismul”, adică un curent apropiat de teoria lui Marx.

Marx a fost așadar contrazis de Troțki, Lenin, mai ales de Stalin. Marxism-leninismul este de fapt o regândire pe baze noi a țarismului rus. Dispar Biserica, boierii, dar sătenii rămân tot mușci în colhoz.

Regimul lui Stalin și condamnarea troțkismului

Nucleul reprezentat de Troțki, Buharin, Zinoviev, Kamenev au dorit să-l pună pe Stalin, un „centrist”, ca și Zinoviev și Kamenev, în funcția de Secretar General al Partidului Comunist, în aprilie 1922, considerând că era o treabă pentru un „țăran muntean”, ca Stalin.

Până în 1902, Iosef Djughashvili, viitorul Stalin a acționat ca șef al unei grupări care procura bani pentru activitățile comuniștilor, prin jafuri și taxe de protecție, acționând sub numele de Koba, o legendă a haiducilor caucazieni. Condamnat pentru jafuri și activitate subversivă, a fost de mai multe ori deportat în Siberia, între 1902 și 1917. Experiența sa de luptă i-a atras aprecierea și, implicit, alegerea în Comitetul Central, la Conferința Partidului de la Praga, în ianuarie 1912. Există dovezi care atestă că a fost inclusiv informator al Poliției secrete țariste, Okhrana. În 1913 el a adoptat numele *Stalin*, ceea ce înseamnă „de oțel” în rusă³.

Din perioada exilului, datează un tratat scris la Viena, „Marxismul și problema națională”. În 1917, Stalin a devenit editorul ziarului *Pravda*, susținând, în timpul revoluției izbucnite în februarie 1917 guvernul provizoriu al lui Kerenski⁴.

În aprilie 1917, după ce Lenin publicase *Tezele din aprilie*, care au scos în relief poziția sa, Stalin a câștigat alegerile pentru Comitetul Central cu al treilea număr de voturi în partid. Acest succes i-a asigurat funcția de membru în Biroul politic al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, o lună mai târziu, funcție deținută până la moartea sa în mai 1953.

Deși încă sunt controversate asupra rolului său în contrarevoluția bolșevică din 1917, cu siguranță că abilitățile sale de om de acțiune i-au asigurat un rol determinant în desfășurarea propriu-zisă a evenimentelor, în dauna acțiunilor politice.

³ Florian Olteanu, Carmen Zamfirescu, Florin Nacu, Vasile Stoica, Florin Nacu, Vasile Stoica, *Tiranie, dictatură și revoluție*, Editura Aius, Craiova, 2013, pp. 36-39

⁴ Roman Brackman, *The Secret File of Joseph Stalin: A Hidden Life*. Frank Cass Publishers, 2001, p. 45.

În timpul războiului civil (1918-1922) și a războiului polono-rus, Stalin a fost comisar politic în Armata Roșie pe diferite fronturi. Prima funcție guvernamentală a lui Stalin a fost aceea de *Comisar al Poporului pentru Afacerile Naționalităților* (1917-1923), dat fiind și tratatul publicat în perioada exilului vienez, precum și tezele sale, privind *politica limbii*. A deținut și funcțiile de *Comisar al Poporului pentru Inspekția Muncitorilor și Țăranilor* (1919-1922), membru al *Sovietului Militar Revoluționar* (1920-1923) și membru al *Comitetul Central Executiv al Congresului Sovietelor* (din 1917)⁵.

Stalin a intuit faptul că secretariatul general putea coordona activitatea partidului la nivel național, așa că a acceptat-o deoarece astfel avea controlul asupra aparatului de conducere, în care a avut grijă să impună elemente fidele, transformând-o într-o funcție personală, fapt ce l-a adus în conflict cu Lenin, care suferise un atac cerebral. Lenin a cerut, într-o scrisoare îndepărtarea lui Stalin, dar acesta a reușit să acrediteze ideea că boala îl priva pe Lenin să gândească normal⁶.

După moartea lui Lenin în ianuarie 1924, Stalin, a pendulat cu abilitate între Troțki Kamenev, și Zinoviev, pe de o parte și Buharin, pe de altă parte, reușind ca în anul introducerii „planurilor cincinale”, 1928, să devină numărul 1 în partid. În 1929, grație acestei poziții, a determinat exilarea lui Troțki.

Stalin taie cu barda în carne vie eliminându-l pe Troțki definitiv, prin asasinat în 21 august 1940. Adepții lui Troțki vor influența Școala de la Frankfurt numită matca „neo-marxismului”. Comunismul marxist-leninist este diferit de comunismul din kibbutz-ul evreiesc, pe care Stalin nu l-a agreat.

Timp de aproape un deceniu, până la marile epurări din 1936-1938, Stalin a parcurs drumul spre completul control al partidului.

Bazele regimului dictatorial al lui Hitler

Petrecând timpul în cafenele, în căutare de clienți, și lucrând în Viena, așa cum avea să remarce Hitler⁷ în cartea sa, *Mein Kampf*, Imperiul Austro-Ungar devenise un spațiu al decadentei spiritului german, datorită influenței slavilor și balcanicilor. Aceste concepții s-au dezvoltat pornind

⁵ *Ibidem*, p. 49.

⁶ Florian Olteanu,, Carmen Zamfirescu, Florin Nacu, Vasile Stoica, *op.cit.*, pp. 40-43.

⁷ Werner Maser *Adolf Hitler. Legende-Mythos-Wirklichkeit*, München & Esslingen, 1971, p. 89.

de la teoriile și discursurile șovine, antisemite, rasiste expuse de Jörg Lanz von Liebenfels, cavalerul Georg Ritter von Schönerer, liderul „Mișcării Pangermane” (*Alldeutsche Bewegung* sau *Alldeutscher Verband*), de orientare profund naționalist-șovină, și de primarul Vienei, Karl Lueger, liderul partidului creștin, care promova un antisemitism virulent.

În mai 1914, Adolf Hitler a ales să emigreze în Germania, stabilindu-se la München, un oraș „cu adevărat german”, capitala Bavariei.

Aici l-a prins asasinarea arhiducelui Franz-Ferdinand. Tot din „*Mein Kampf*”, aflăm că a trăit un șoc să afle că arhiducele, moștenitorul coroanei a fost asasinat de sârbi, el care era prietenul naționalităților. Spersese că asasinul era un german, că spiritul german era cel care îl condamnase. Hitler a salutat declararea războiului de către Austro-Ungaria, Serbiei, de aceea s-a înrolat voluntar în armata germană, în cadrul căreia a luptat pe frontul de vest, în Franța și Belgia, în regimentul bavarez *Reserve*, îndeplinind funcția de furier (curier) al regimentului. A luat parte la prima bătălie de la Ypres, bătălia de pe Somme, bătălia de la Arras și bătălia de la Passchendaele, fiind de două ori decorat pentru vitejie. După ce a fost grav rănit, fiind afectat temporar de orbire, a primit Crucea de Fier clasa a doua în 1914 și Crucea de Fier clasa întâi în 1918, deși nu avea decât gradul de caporal cu două stele. Contemporanii și-l amintesc că era apreciat pentru calitățile sale de luptător, că fusese lăsat să comande trupa, inclusiv subofițerii cu rang de plutonier mărșăluind în fața sa. De atunci, a început să poarte obișnuita sa mustață și pentru „urletele de șacal”.

Adolf Hitler și-a conturat principala concepție despre politică și anume *Volksgemeinschaft*, „comunitatea etnică”, puternic influențată de antisemitism⁸.

Germania fusese nevoită să capituleze în 1918 la Compiègne fără să fi fost ocupat nici măcar un metru pătrat din teritoriul său. Totuși, e a fost condamnată la o pace rușinoasă, la Versailles, fapt ce făcea ca noul organism, politic, Republica de la Weimar să fie impopular. Cum impopulare erau și încercările comuniștilor, precum Roza Luxemburg și Karl Liebknecht de a prelua puterea, prin lovitură de stat, în 1919, în fruntea grupului Spartakus.

Astfel, el a acreditat, mai târziu, ideea „înjunghierii pe la spate” a poporului german (*Dolchstoßlegende*) și pe cea a crimei împotriva

⁸ *Ibidem*.

Germaniei, autorii fiind considerați *criminalii din noiembrie* (*Novemberverbrecher*).

În același an, în calitate de agent al departamentului politic al armatei bavareze, a intrat în legătură cu *Partidul Muncitoresc German (Deutsche Arbeiterpartei,*, abreviat DAP), care era, în ciuda numelui, de extremă dreaptă, ultranaționalist, antisemit și anticapitalist, orientare în ascensiune în Germania. Devenit membru al comitetului executiv, datorită energiei și talentului oratoric, Adolf Hitler și fondatorul partidului, Anton Drexler, au construit programul politic în februarie 1922 și au redenumit partidul ca *Partidul Național-Socialist al Muncitorilor Germani-NSDAP*.

Destul de rapid, în mintea lui Hitler a intrat ideea unei lovituri de stat. Între 8-9 noiembrie 1923 Adolf Hitler a încercat, sprijinit de un grup de susținători, să ajungă în fruntea Germaniei să declanșeze "Puciul de la berărie", numit astfel, pentru că locul unde complotiștii au ales să se întâlnească era berăria *Bürgerbräukeller* din München.

Se impune să precizăm că inițiativa viitorului aliat, Benito Mussolini, „*Marșul asupra Romei*”, reușită în Italia în octombrie 1922 a avut rolul de model de acțiune.

Totuși, puciul a eșuat, Hitler fiind arestat împreună cu alți complici la 11 noiembrie 1923. Hitler a fost judecat pentru trădare și condamnat la cinci ani de închisoare. A executat însă numai nouă luni în închisoarea din Landsberg am Lech, Bavaria, timp în care a redactat cunoscuta sa carte „*Mein Kampf*”, în care și-a expus ideologia și programul său politic, bazat pe concepțiile de rasă ariană, puritatea rasei. În concepția lui Hitler, omenirea ar fi fost alcătuită în baza unei ierarhii valorice a raselor, iar viața reprezenta numai „supraviețuirea adaptabililor”. Poporul german era considerat superior, parte din „rasa ariană” și, de aceea, i-ar fi revenit sarcina de a menține puritatea rasei și de a subordona rasele inferioare: evreii, țigani, slavii și rasele de culoare. Hitler considera comunitatea evreiască drept un cancer care distrugea trupul Germaniei.

Încă de la începutul carierei sale politice Hitler a fost conștient de capacitatea de influență a propagandei.

În aprilie 1930 l-a desemnat pe Joseph Goebbels ca șef al aparatului de propagandă pe tot teritoriul Germaniei. Naziștii au folosit cu succes noile tehnici moderne de îndoctrinare și propagandă, afișele electorale și radioul,

în toată perioada dintre puciul lui Hitler eşuat în München (1923) și acapararea puterii de stat în 1933⁹.

Au fost închiriate avioane și automobile de lux pentru deplasarea mai rapidă a lui Hitler în cât mai multe locuri, în cadrul campaniilor electorale. În 1932, Adolf Hitler a primit cetățenia germană. În cele din urmă, naziștii au obținut rezultatele scontate în alegerile din 1930 și din iulie 1932 (dar procentajul obținut în alegerile pentru Reichstag - parlamentul central din 6 noiembrie 1932 s-a diminuat). Reprezentarea mare în parlamentele regionale a partidului nazist, mai ales după 1930, a avut printre cauze slaba prezentare a electoratului la urne, starea economică gravă cauzată de marea criză economică (cu peste șase milioane de șomeri), precum și politica deflaționară cu care guvernul cancelarului Heinrich Brüning (1930-1932) a reacționat la criza economică, amplificând-o.

Succesul obținut de partidul nazist la alegerile din vara lui 1932, după care naziștii au format cel mai mare grup parlamentar în Reichstag după grupul social-democrat, l-a încurajat pe Hitler să nu accepte altă funcție decât cea de Cancelar. Negocierile dintre Hitler și președintele Germaniei, mareșalul Paul von Hindenburg vizând formarea guvernului nu au dus la nici un rezultat.

Au urmat câteva luni de instabilitate politică până la 30 ianuarie 1933, când Hitler a fost numit în funcția de Cancelar. Din noul guvern făcea parte și Franz von Papen, cancelar între 1 iunie și 17 noiembrie 1932, care participase împreună cu generalul Kurt von Schleicher, cancelar între 4 decembrie 1932 și 28 ianuarie 1933, la aranjamentul din culise, acceptat de președintele von Hindenburg, pentru însărcinarea lui Hitler cu formarea guvernului.

În scurt timp naziștii au preluat toate funcțiile de conducere, atât în Reichstag, cât și în parlamentele regionale. De asemenea, au ocupat și toate posturile economice cheie. În martie 1933 Hitler s-a hotărât să propună noului parlament *Legea de împuternicire (Ermächtigungsgesetz)*, care prevedea înlăturarea procedurilor și legislației parlamentare și transferul puterii depline cancelarului și guvernului său, prin asumarea de prerogative dictatoriale. Cu ajutorul mulțimii adunate în stradă și a terorii instaurate de „Batalioanele de Asalt” sau SA (*Sturmabteilung*) și a celeilalte organizații paramilitare, SS (*Schutzstaffel*, „Eșalonul de protecție”), legea a fost

⁹ *Ibidem*.

adoptată cu 444 de voturi favorabile și 94 contra. S-a deschis astfel calea spre dictatura totalitară¹⁰.

Fascismul lui Mussolini

După declanșarea Primului Război Mondial, Benito Mussolini a intrat în conflict deschis cu conducătorii Partidului Socialist Italian pentru poziția sa deschis și vehement exprimată de intrare a Italiei în război împotriva Germaniei. Ca rezultat direct al „nesupunerii” sale față de politica partidului, la 25 noiembrie 1914, Mussolini a fost expulzat din Partidul Socialist Italian. Imediat, Mussolini a înființat propriul său ziar, *Il Popolo d'Italia*, în care scria editoriale virulente prin care încerca să determine schimbarea opiniei publice în sensul dorit de el cu scopul de face ca Italia să intre în război¹¹.

Când Italia a intrat în război, Benito Mussolini s-a înscris ca voluntar în armată, devenind caporal, ca și, Adolf Hitler. În război, a servit efectiv pe câmpul de luptă, din septembrie 1915 până în februarie 1917 când a fost rănit și apoi demobilizat.

La 23 martie 1919, mai exact, Mussolini a fondat, la Milano, primul grup politic de orientare fascistă, *Fasci di combattimento*. Inițial, programul grupului său politic avea o orientare strict naționalistă, căutând să atragă categoria largă a veteranilor Primului Război Mondial. Ca un laitmotiv, Mussolini insista pe refacerea gloriei Romei antice.

Mai târziu, realizând că grupul său țintă de veterani de război nu este suficient pentru realizarea țelurilor sale politice, Mussolini a adaăgat o altă componentă programului său fascist, care se adresa specific italienilor bogați, proprietari de companii și terenuri.

În octombrie 1922, Mussolini a organizat „Marșul asupra Romei” (*Marcia su Roma*). La ordinul său, mii de fasciști s-au îndreptat spre Roma pentru a prelua puterea. Totuși, propaganda fascistă a exagerat mult proporțiile aceluși marș. Însuși Mussolini și apropiații săi au ales să vină cu trenul. Se preconiza că orice manevră a poliției putea împrăștia participanții.

Totuși, regele Victor Emanuel III, pentru a arăta că e nemulțumit de faptul că Italia, deși putere învingătoare, nu primise respectul cuvenit la Conferința de Pace din 1919, l-a desemnat pe Mussolini drept prim-

¹⁰ Florian Olteanu, Carmen Zamfirescu, Florin Nacu, Vasile Stoica, *op.cit.*, p. 43-46.

¹¹ Brenda Haugen, *Benito Mussolini: Fascist Italian Dictator*. Minneapolis, Minnesota, Compass Point Books, 2007, p. 90.

ministru, urmărind să câștige influență asupra foștilor combatanți și a populației, macată de criza economică mondială. În anii următori, Mussolini a preluat, treptat întreaga putere, luându-și titlul de „Il Duce” și impunând în Italia cultul propriei personalități. Un alt aspect al revoluției culturale îl constituie discursurile și relația dintre dictatori și Biserică, fie ea Ortodoxă sau Romano-Catolică.

Benito Mussolini a restabilit relațiile cu Statul Papal în 1929, punând capăt întreruperii care data încă din 1871. Acest fapt l-a făcut popular în rândurile clerului catolic și ale italienilor în general, dar relațiile au rămas destul de tensionate. Față de islam, Mussolini a avut o atitudine relativ binevoitoare, ceea ce l-a făcut popular în rândurile musulmanilor libieni și africani. Relația cu evreii s-a degradat, de la o „tolerare” inițială, spre un Holocaust comandat la dorința lui Hitler care își condiționa sprijinul tot mai mare pentru Italia¹².

Consolidarea regimurilor politice extremist-totalitare. Filosofia, un inamic al dictatorilor

I V Stalin, fost seminarist în confesiunea ortodoxă a prigonit Biserica. Doar în timpul războiului a avut o atitudine mai conciliantă, restaurând în 1943 Patriarhia de Moscova, desființată în anii 20. Și el i-a încurajat pe musulmanii din Asia Centrală, în măsura în care aceștia luptau sub egida unor mișcări comuniste. Stalin s-a dezlănțuit contra evreilor, mai ales în timpul „complotului halatelor albe”, când i-a acuzat pe cei mai de seamă medici (mulți dintre ei de origine evreiască) de faptul că l-ar fi lichidat pe Gorki, Kuibîșev sau Sverdlov la presiunile „imperialiștilor” occidentali.

Adolf Hitler, creatorul unei „noi ordini” se considera suficient de puternic încât ideologia sa să țină loc de religie. Având o educație modestă, gesturile sale, lecțiile de dicție i-au fost predate de celebrul mentalist Erich Jan Hanussen, culmea, evreu de origine.

Ajutat de Rudolf Hess, mulți ani, secretarul său, chiar în perioada închiderii sale (1923-1924), Hitler și-a publicat crezul politic în lucrarea „Lupta mea”, *Mein Kampf*, publicată în 1926 și care va fi tradusă în 12 limbi, vânzându-se în milioane de exemplare, circa 5 milioane mărci intrând în conturile lui Adolf Hitler.

¹² Florian Olteanu,, Carmen Zamfirescu, Florin Nacu, Vasile Stoica, Florin Nacu, Vasile Stoica, *op.cit.*, pp. 149-158.

Benito Mussolini a fost, poate cel mai bun utilizator al discursului scris și vorbit. Ziarist talentat, bun orator, Mussolini a făcut din „Il Popolo d'Italia” unul din cele mai vândute ziare italiene, având și un sediu monumental. Ca lider al Italiei, a continuat să fie proprietar al acestui ziar, după 1943, ajuns șef al Efemerei Republici de la Salo, a reușit să vândă Ziarul „Il Popolo d'Italia”, cu un preț extraordinar, dată fiind situația tot mai grea a Italiei de Nord, spre care avansau americanii, debarcați în Sicilia, în 1943.

E interesant faptul că la un moment dat Hitler a făcut unele declarații de simpatie față de islam, mai ales față de ideea de „război sfânt”. Simpatiile sale față de islam veneau și din cauza conflictului dintre evrei și musulmani, dorind cumva să asmută o altă religie contra evreilor. Hitler este cel care a promovat cel mai dur antisemitism, este cel care a pus bazele Holocaustului contemporan, cel mai îngrozitor din întreaga epocă. După numeroase pogromuri până în 1941, din acel an Germania nazistă a introdus ideea exterminării evreilor în lagăre de concentrare, ca Dachau, Bergen-Belsen, Sobibor, Auschwitz-Birkenau, Treblinka etc. În ianuarie 1942, Adolf Eichmann a implementat la Conferința de la Wannsee ideea „soluției finale”. Trebuie amintite și „experimentele” lui Josef Mengele, în fapt acțiuni îngrozitoare care au provocat moartea a mii de deținuți în scopuri așa-zis științifice. A apărut apoi chiar planul deportării evreilor pe insula Madagascar¹³.

Nicolae Ceaușescu a încercat să izoleze elita comunistă de biserică, dar s-a folosit de aceasta să controleze mai bine viața românilor. Soția sa, Elena Ceaușescu a dezvoltat o aversiune contra evreilor, creată, în special în perioada tinereții sale, în anii interbelici. Totuși, relațiile lui Nicolae Ceaușescu cu statul Israel au fost dintre cele mai bune, el dorind să fie un pacificator în relația cu palestinienii, sirienii¹⁴.

Fidel Castro a încurajat confesiunea catolică, dar și manifestările unei credințe populare inspirate de practicile sclavilor aduși de peste ocean în timpul colonialismului.

13 Christopher R. Browning, *The Origins of the Final Solution: The Evolution of Nazi Jewish Policy, September 1939 – March 1942*. Comprehensive History of the Holocaust. Lincoln, University of Nebraska Press, 2004, p. 82.

14 Florian Olteanu, Carmen Zamfirescu, Florin Nacu, Vasile Stoica, *Tiranie...*, p. 145-157.

Liderii latino-americani ca Augusto Pinochet și Salvador Allende respectau valorile catolicismului, majoritar în statele lor, dar nu puteau împiedica existența credințelor urmașilor vechilor populații amerindiene.

O atitudine de promovare a catolicismului a avut-o și Francisco Franco, catolic convins, dar el milita pentru relația strânsă dintre Biserică și Stat, în ciuda faptului că Biserica Romano-Catolică din Spania era supusă canonic Vaticanului.

Muammar Gaddafi și Saddam Hussein și-au construit regimul respectând valorile islamice, pe care le așezau la temelia regimurilor politice conduse de ei. Orice dictator a fost preocupat atât de biografia oficială, cât și de propria sa imagine și mai ales de discursuri.

Interesul dictatorilor pentru cultură și cercetare

Stalin era un dictator care citea foarte mult. Se considera că putea citi și adnota circa 500 pagini zilnic (lucrări, rapoarte oficiale, informații secrete) Lucrarea lui (unica despre care se consideră că a fost scrisă de el) dedicată popoarelor din Rusia, în vremea când a fost Comisar al Poporului pentru Naționalități (cea mai înaltă poziție deținută înainte de 1924, anul în care a preluat puterea, după moartea lui Lenin) reprezintă esența construcției sovietice. El a organizat enclave etnice, care, la nevoie să se revolte, în cazul în care majoritarii nu mai ascultau de Moscova. Rețeta enclavelor este cunoscută până azi, în secolul XXI, drept "rețeta lui Stalin". I.V. Stalin avea obiceiul să facă adnotări. Fusese un elev bun la seminar, datorită faptului că își respectase mama pe Ecaterina Geladze, care a făcut eforturi mari pentru a-l susține¹⁵.

Adolf Hitler avusese o singură pasiune, pictura. Odată refuzat, la admiterea la Viena, a făcut tot ce i-a stat în puteri să se impună ca un expert în materie. A organizat chiar o "expoziție de artă decadentă", sperând că germanii vor denigra în public arta de până atunci, așteptând noua artă. Efectul a fost contrar, germanii înghesuindu-se să vadă pentru ultima oară opere care urmau să fie scoase pentru mulți ani din circuitul public. Ideile lui Hitler în materie de pictură au fost contestate chiar de apropiați, de vreme ce toți nașiții de frunte, cu Goring în capul listei au încercat să fure opere de artă din Franța și celelalte state ocupate, pentru a-și face muzee private.

¹⁵ *Ibidem*.

Tot după vizitele din Coreea de Nord și China, Nicolae Ceaușescu a impus un cult al personalității deșănțat, intitulându-se „Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, comandant suprem al forțelor armate”. Foarte des, presa folosea apelativele „genialul cârmaci”, „cel mai iubit fiu al poporului român”, „personalitate excepțională a lumii contemporane”, „luptător pentru cauza dreptății și păcii, și socialismului”, „geniul Carpaților”, „marele conducător”.

După ce a cooptat-o pe Elena Ceaușescu în conducerea partidului și statului, acesteia i s-a construit o biografie științifică de excepție, fiind numită „savant de renume mondial” și „mamă iubitoare” a poporului. Grație eforturilor Securității, Elena Ceaușescu primise mai multe titluri de Doctor Honoris Causa la diverse universități din lume. După obținerea unui doctorat în chimie, Elena Ceaușescu, a devenit membră a Academiei Române. În 1974, Nicolae Ceaușescu a creat funcția de Președinte al Republicii, fiind investit cu sceptru, proiectat de mai mulți specialiști. Pictorul Salvador Dali, un excentric, i-a trimis dictatorului o telegramă de felicitare, publicată în presa centrală, o ironie usturătoare, o bătaie de joc în adevăratul înțeles al cuvântului care pentru liderii de la București, a trecut drept o laudă extraordinară¹⁶: *”Vă felicit pentru instituirea sceptrului prezidențial!, Semnat Salvador Dali”*. Această telegramă arată modul în care geniul excentricului Salvador Dali a învins vigilența cenzurii. Sceptrul era atributul puterii regale, o putere pe care ideologia comunistă o refuza. Ironia fină, mesajul ascuns se regăsește în cuvintele „instituirea sceptrului prezidențial”. Nicolae Ceaușescu transforma, în 1974, funcția de Președinte al Republicii Socialiste România, pe care el o crease, dintr-o funcție aleasă, într-una ereditară. Astfel, excentricul Salvador Dali a zugrăvit într-o culoare fină, dar care ascundea o ironie îngrozitoare, cu ajutorul vorbelor, butaforia regizată de liderul de la București.

Nu este singura dată, când între discursul ideologic asumat și acțiunea politică a liderilor erau diferențe. Exemplul următor va fi suficient să ofere o imagine convingătoare.

Concluzii

Desigur ar fi incorect istoric să echivalăm socialismul cu extrema dreaptă. Dar, cel puțin o parte a extremismului de dreapta provine din

¹⁶ *Ibidem*.

socialism. Mussolini, creatorul fascismului este la origine socialist nemulțumit. El creează sub impactul corporatismului teoretizat de Vilfredo Pareto sau Gabrielle D Anunzio curentul fascist, fără antisemitism, dar fără a aboli concurența și clasele. Oamenii sunt roțițe în angrenaj.

Adolf Hitler este antisemit, urăște evreii, îi consideră propagatori ai bolșevismului. Dar devine lider al unui partid muncitoresc german care s-a numit apoi Partidul Național Socialist al Muncitorilor Germani - NSDAP. Așadar, deși comunismul muncitorilor este creditat cu victoria asupra nazismului, nazismul a fost socialist și muncitoresc. Evident, Hitler considera că breslele trebuiau păstrate și că nimic nu poate exista în afara poporului german și Germaniei.

Franco și Horthy nu sunt nici socialiști nici anti-semiți. Ei sunt catolici și naționaliști. Ei s-au alăturat conjunctural lui Hitler ca și Mussolini. Legionarismul românesc este ultra religios ortodox și anti-semit. Se alătură curentului german dar nu neglijează muncitorimea. Corpul Muncitoresc Legionar și breslele lui Carol al II-lea sunt fețele aceleiași medalii, adică interesul regimurilor pentru muncitori. Evident, Corpul Muncitoresc Legionar a fost un loc unde comuniștii infiltrați s-au mișcat în voie, din cauza ilegalității PCdR. În plus, legionarii trebuiau compromiși.

Ceașescu după vizitele din Coreea de Nord, decide să treacă la național-comunism. Se apropie de carlism, prin antisemitism și cultul personalității dar și de legionarism pentru că el îi ura pe sovietici, iar la nevoie, îi trebuiau fanatici anti-sovietici. Evident, doar ortodoxismul legionar i-a lipsit lui Ceaușescu și, evident, exacerbarea antisemitismului, mulțumindu-se să-i vândă pe evrei, nu să îi ducă în lagăr. Avea relații bune cu Israel și, evident, până prin 1985 cu SUA.

Deriva lui Ceaușescu face așadar o întoarcere la matcă a socialismului, dar nu uită nici de stalinism sau de dejism. Totuși, Securitatea pune pe mâna legionarilor (din emigrație evident) criticile aduse României pe plan extern. De legionarii din țară, însă are nevoie și îi tolerează. Mai este ceva. În academiile miliare, Antonescu este cultivat printre ofițeri cu „voie vegheată” tot pentru a crește sentimentele anti-sovietice ale ofițerilor.

Se spune că ar fi avut de gând să facă o nouă reabilitare în genul celei a lui Pătrășcanu și că în noiembrie 1989 ar fi dorit să condamne Pactul Ribbentrop-Molotov, dar știa că nu are sprijin extern și că era acum considerat nefrecventabil la Washington și Moscova. China nu dorea să se implice.

BIBLIOGRAFIE

- BRACKMAN, Roman, *The Secret File of Joseph Stalin: A Hidden Life*. Frank Cass Publishers, 2001.
- BROWNING, Christopher R. *The Origins of the Final Solution: The Evolution of Nazi Jewish Policy, September 1939 – March 1942*. Comprehensive History of the Holocaust. Lincoln, University of Nebraska Press, 2004
- EICHMÜLLER, Andreas *Keine Generalamnestie. Die strafrechtliche Verfolgung von NS-Verbrechen in der frühen Bundesrepublik*. Oldenbourg, München 2012.
- HAUGEN, Brenda, *Benito Mussolini: Fascist Italian Dictator*. Minneapolis, Minnesota, Compass Point Books, 2007.
- KLEE, Ernst, *Das Personenlexikon zum Dritten Reich*, Frankfurt am Main 2007.
- MASER, Werner, *Adolf Hitler. Legende-Mythos-Wirklichkeit*, München & Esslingen, 1971.
- NICHOLLS, David, *Adolf Hitler: A Biographical Companion*. Santa Barbara, 2000.
- OLTEANU, Florian, ZAMFIRESCU, Carmen, NACU, Florin, STOICA, Vasile, *Tiranie, dictatură și revoluție*, Editura Aius, Craiova, 2013.
- OLTEANU, Florian, *Cultura, Holocaustul și antisemitismul în timpul totalitarismului*, ARA Journal of Arts and Culture, 1/2017, Davis-California, p. 20-26.
- ZAMFIRESCU Carmen, Olteanu, Florian, *Miza politică a atentatului*, Editura Mii de Cărți, București, 2018.